

İlköğretim Öğrenci Velilerinin Okullarda Kazandırılmasını Arzuladığı Değerler

Süleyman Yiğittir*

Özet- Günümüzde eğitim alanında oldukça etkili olan değerler eğitimi yalnızca okullarda değil aynı zamanda ailede de yapılmaktadır. Hatta çocuğun ilk değer eğitiminin yapıldığı yer ailedir. Öğrencilerde değer karmaşası oluşmaması için okulda kazandırılan değerler ile ailede kazandırılan değerler birbirleriyle uyumlu olmalıdır. Söz konusu uyum sağlandığında değer eğitimi çalışmalarının da başarı oranı artacaktır. Bu nedenle ailelerin okulda çocuklarına kazandırılmasını istedikleri değerlerin tespit edilmesi önem arz etmektedir. Bu amaçla İlköğretim (4-7.sınıflar) Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda kazandırılması gereken değerler temel alınarak oluşturulan değerler listesi içinden velilerin çocuklarına en çok kazandırılmasını istedikleri 10 değeri sıralayacakları anket oluşturulmuştur.

Tarama modelinde olan çalışma Ankara/Altındağ Atatürk İlköğretim Okulu'ndaki 317 öğrenci velisinden oluşan araştırma grubunda uygulanmıştır. Araştırma sonucunda; ailelerin okulda en çok aile birliğine önem verme, çalışkanlık, bayrağa ve İstiklal Marşı'na saygı, vatanseverlik, sorumluluk, dürüstlük, doğruluk, saygı, yardımseverlik ve cesaret değerlerine öncelik verdikleri; ailelerin bu değerleri tercih etmesinde sosyo-ekonomik düzeylerinin etkili olabileceği; ailelerin değer tercihi ile Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan doğrudan verilmesi gereken değerlerin büyük ölçüde tutarlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar kelimeler- Değer, Sosyal bilgiler, Değer sınıflandırması, Değer tercihi.

* Yard. Doç. Dr., Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi

Giriş

Dünya’da son birkaç asırdır bilimsel ve teknolojik alanlarda önemli başarılar elde edilmiştir. Bilim, sağlık, iletişim, uzay, savaş ve endüstri alanlarındaki gelişmelere bakıldığında, çağdaş dünyanın hangi aşamaya geldiği rahatlıkla görülebilir (Köylü, 2007:287). Fakat bu gelişmeler beraberinde bazı sorunları da getirmektedir. Bugün dünyada özellikle genç nesil, değerler konusunda sıkıntılar yaşamaktadır (Avcı, 2007:851).

Özellikle 20.yy’da aile hayatının bazı nedenlerden dolayı bozulmaya başlaması değerler eğitiminin ilk ayağının eksikliğini bu yüzyılda daha fazla hissettirmiştir (Köylü, 2007:300). Bu nedenle değerler eğitimi programlarının çoğu ilk kademeye yoğunlaşmıştır. Bazı çocuk psikologlarına göre temel kişiliğimiz 3-4 yaşlarında şekillendiğinden (Titus,1994:4) aile ortamı önem arz etmektedir. Hökelekli ve Gündüz de (2007:388) ailenin çocuğun eğitiminde ilk basamak olduğunu, çocuklar için önemli ahlakî duyarlılıkların temelini bu dönemde atıldığını vurgulamışlardır. Bu nedenle okullarda başarılı bir değer eğitimi yapılabilmesi için çocukların ailelerinde olumlu değerleri kazanmaları gerekmektedir. Çocukta yanlış gelişmiş bir değeri başka bir değerle değiştirmenin yeni bir değer kazandırmaktan daha zor olduğu dikkate alındığında (Baloğlu & Balgalmış, 2007:23) ailelerin değer eğitimindeki önemi bir kez daha ortaya çıkmaktadır.

Değer eğitiminde ailelerin çocuklarında iyi bir karakter oluşturmalarında Ryan ve Bohlin (1999:242-245) onlara aşağıdaki tavsiyelerde bulunmuşlardır:

1. Öncelikle iyi bir örnek ve model olunuz.
2. Bu ağır yükü tek başınıza taşımayarak yardım alınız.
3. Çocuğunuzun okul hayatında etkili olmalısınız.
4. Çocuğunuzun aklına ve kalbine nelerin girdiğini kontrol etmelisiniz.
5. Temel kuralların, değerlerin öğrenilmesi konusunda sabırlı olmalısınız.
6. Ceza verirken dahi çocuğunuzun seven bir kalple cezalandırmalısınız ve ceza gerekebilecek durumda çocuk nedenini bilmeli.
7. Konuşmalarınıza dikkat etmelisiniz ve ahlakî bir dil kullanmalısınız.
8. Karakter eğitimi yalnızca kelimelere indirgememelisiniz.
9. Evinizde iyi karakterin oluşmasının önemli bir önceliği olmalı.

Aileler yukarıdaki faaliyetlerde ve çocuk gelişimini olumlu etkileyen davranışlarda bulundukları sürece çocuğun değer eğitimi daha da başarılı olacaktır. Bunun için ailelere değer eğitiminde katkıda bulunmak amacıyla dünyada çok sayıda ülkede değerlerin nasıl öğretileceği ile ilgili çalışmalar yapılmaktadır (Stanley,1983:242).

Değer eğitiminin önemli bir ayağı olan okullarımızda ise değerlerin öğretiminde birlik sağlanması ve doğrudan kazandırılması için ülkemizde 2004 yılında ilköğretim ders programlarında yapılan değişikliklerde özellikle sosyal bilgiler dersi başta olmak üzere fen ve teknoloji, hayat bilgisi, din kültürü ve ahlak bilgisi vb. derslerde de değer eğitime doğrudan yer verilmeye başlanmıştır. Bu süreçte öğretmenler değer eğitimi görevlerini ders programları doğrultusunda yerine getirmektedir. Ancak öğretmenlerin bu görevi yanında aile faktörü de dikkate alınmalıdır. Çünkü çocukların tutum ve değerleri öğrenirken genellikle ailelerini model aldıkları bilinmektedir. Aileler, çocuklarına yapmaları ve yapmamaları gereken sosyal davranışları öğretmektedirler. Bazı aileler onur, çok çalışma, disiplinli olma, güvenilir olma gibi değerleri öğretirken bazıları bu değerleri göz ardı edebilmektedir (Akbaş, 2008:342).

Schwartz ve Bilsky'nin (Akt. Hökelekli ve Gündüz, 2007:374) öne sürdüğü değer özelliklerinde de belirtildiği gibi insanlar değerleri kendilerince taşıdıkları öneme göre sıralarlar. Sıralanmış bu değer kümesi de bireyin önceliklerini belirleyen bir değer sistemi oluşturur. Bu nedenle okullarda değer eğitiminde başarı elde edilebilmesi için öğretim programlarında kazandırılması hedeflenen değerlerin yanı sıra ailelerin de hangi değerlere önem verdiğinin tespit edilmesi gerekmektedir. Bunun yanında okullarda uygulanan değer eğitimi yöntemleriyle ailelerin değer eğitimi yöntemleri de tutarlı olmalıdır. Çünkü kişilik özelliklerinin şekillendiği süreçte öğrenciler aileleri ve öğretmenlerinin davranışları arasında tutarsızlık yaşadıklarında bu durumdan olumsuz etkilenebileceklerdir. Bu süreçte aileler sahip oldukları inanç ve düşünceleri çocuklarına keşfettirerek kazandırmalıdır. Özellikle de “iyi” kavramının çerçevesini oluşturmalarıdır (De Ruyter, 2002:37). Tutarlı olmanın önemli olduğu değer eğitiminde aileler değer yargılarını çocuklarına tutarlı bir şekilde sunmalıdır. Kişisel ruh haline göre bazen müdahale edip bazen görmezlikten gelmemelidirler (Beil, 2003:25).

Ailelerin önem verdiği değerlerin tespit edilmesinde değer sınıflandırmalarından yararlanılmaktadır. Bu konuda da en çok kullanılan sınıflandırmalardan birisi 1973'de M. Rokeach tarafından geliştirilendir. Bu sınıflandırmada değerler “gaye değerler” (Terminal values) ve bu değerlerin elde edilmesinde gerekli görülen vasıfları temsil eden “vasıta değerler” (Instrumental values) olarak iki kategoriye ayırmıştır (Güngör, 1993:61). Bu sınıflandırmadaki değerler Tablo 1'de gösterilmiştir (Rokeach, 1973:28).

Tablo 1
M. Rokeach'ın değer sınıflaması (1973)

Gaye (Terminal) değerler		Vasıta (Instrumental) değerler	
Rahat bir hayat	İç huzuru	Hırslı / istekli	Hayal Gücü Kuvvetli
Heyecanlı bir hayat	Gerçek Sevgi	Ufku Geniş Olma	Bağımsızlık
Başarma hissi	Ulusal güvenlik	Kabiliyetli	Entelektüel
Barış içinde bir dünya	Zevk	Neşeli	Mantıklı
Güzellikler dünyası	Kurtuluş	Temiz	Sevgi dolu/sevecen
Eşitlik	Öz saygı	Cesaretli	İtaatkar
Aile güvenliği	Sosyal tanınma	Affedici	Kibar
Özgürlük	Gerçek dostluk	Yardımsever	Sorumlu
Mutluluk	Bilgelik/hikmet	Dürüst	Öz kontrol

Bir diğer sınıflandırmada ise Schwartz, 1992 yılında değer yöneliminin içerik ve yapısı hakkında aralarında Türkiye'nin de bulunduğu 60'ı aşkın ülkede farklı 10 değer tipini içeren araştırması sonucunda evrensel 10 değer tipini ve bunların içerdiği alt değerleri tespit etmiştir. Bu değer tipleri (Mehmedoğlu, 2007: 799) güç, başarı, hazcılık, uyarılım, öz yönelim, evrenselcilik, iyilikseverlik, gelenek, uyma, güvenlik şeklinde sıralanmıştır. Bu değer tiplerinin ayrıca içerdikleri değer ifadeleri de belirtilmiştir.

Güngör de (1993:62-88) 1978 yılındaki değerler araştırmasında, o dönemde Allport tarafından geliştirilen 6 gaye değere bir de ahlakî değer ekleyerek estetik, ahlakî, teorik, iktisadî, dinî, siyasî ve sosyal değerlerden oluşan bir sınıflandırma yapmıştır. Güngör değer sınıflandırma çalışmalarında 400 kişilik bir örnekleme yaptığı araştırmada, yedi gaye değer içinde ahlakî değerleri ilk sırada bulurken dinî değerlerin sonuncu, estetik değerlerin de sondan ikinci sırada bulunduğunu tespit etmiştir. İlköğretim okullarında özellikle Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan değerlerin öğrencilere başarılı bir şekilde kazandırılması için programdaki değerlerin ailelerin değer öncelikleri içinde yer alıp almadığının tespit edilmesi gerekmektedir. Ailelerin değer tercihleri veya öncelikleri programdaki değerlerle örtüştüğünde başarı oranı artabilir ya da örtüşmediğinde başarı oranı azalabilir. Çünkü okulda kazanılan değerlerle ailede kazanılan değerler ve buna bağlı olarak sergilenen davranışlar tutarlı olmalıdır. Aynı zamanda aile üyelerinin değer yönelimlerinin uzun zaman dönemlerini kapsadığı, toplumda ve evdeki yaşamı düzenlediği ve karşılıklı ilişkileri etkilediği de dikkate alındığında toplumsal süreklilik açısından ailenin değerlerinin tespiti önem arz etmektedir (Ziebert, 2007:453-454).

Amaç

Araştırmanın amacı ilköğretim öğrenci velilerinin çocuklarına okulda kazandırılmasını arzuladıkları değerleri ve bu değerlerin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda yer alan değerlerle ilişkisini incelemektir.

Yöntem

Araştırma, tarama modelindedir. Bu tür araştırmalar geçmişte veya halen var olan durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlamaktadır. Araştırmaya konu olan birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Onları herhangi bir şekilde değiştirme, etkileme çabası gösterilmez. Bu amaçla bu tür araştırmalar, çok sayıda elemandan oluşan bir evrende genel bir yargıya varmak amacı ile evrenin tümü veya ondan alınacak bir grup, örnek ya da örneklem üzerinde yapılır (Karasar, 2002: 77-79).

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmada veri toplama tekniği olarak anket kullanılmıştır. Anket, kalem-kağıt yoluyla bireyin ya da grubun kendisi hakkında bilgi vermesi şeklindedir. Bu betimleme ya da survey yöntemleri içinde en çok kullanılanıdır (Kaptan, 1998: 138).

Araştırma grubundakilerin görüş ve düşüncelerini tespit etmek için hazırlanan anket; velilerin kimlik bilgilerinin tespit edildiği birinci bölüm, 56 değer yer aldığı sıralama listesi oluşturmaya yönelik tek soruluk ikinci bölüm ile açık uçlu bir sorudan oluşmaktadır. Anketteki değer sıralama listesi 4-7.sınıflar Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda yer alan değerlerle Rokeach (1973) ve Swartz (1992) değer sınıflandırmasında yer alan değerlerden seçilmiştir. Uzmanların ve uygulamanın yapıldığı okuldaki 20 öğretmenin görüşleri doğrultusunda liste 56 değerle sınırlandırılmıştır. Velilerden listede yer alan 56 değer içinden en çok önem verdikleri 10 değeri tespit etmeleri ve bunları da önem sırasına göre 1'den 10'a kadar sıralamaları istenmiştir. Değer tercihi yapılırken velilerden listede olmayan değerleri de yazabilecekleri, eğer yazarlarsa bunların altını çizmeleri istenmiştir.

Ayrıca velilere verilen değer listesinin onların değer tercihini etkileyip etkilemediğini tespit etmek amacıyla sosyal bilgiler dersi değerlerinden “adil olma” değerine listede yer verilmeyerek deneysel bir çalışma da yapılmıştır. Ankette

velilerin değer öğretimi ile ilgili görüşlerinin alındığı açık uçlu ifadenin yer aldığı bölümdeki görüşler içerik analizine tabi tutularak değerlendirilmiştir.

Araştırma Ankara-Altındağ ilçesinde yer alan Atatürk İlköğretim okulundaki 3-8. sınıflarda öğrenim gören 422 öğrencinin velisinden oluşan araştırma grubu üzerinde uygulanmıştır. Veri toplama amacıyla kullanılan anketler öğrenciler vasıtasıyla ailelere gönderilmiş ve anketlerden geri dönen 317'si üzerinden değerlendirme yapılmıştır.

Bulgular

Araştırma sonucu ulaşılan bulgular, kimlik bilgileri ve velilerin değer tercihleri ile değer eğitimi konusundaki görüşleri çerçevesinde düzenlenmiştir.

Tablo 2
Kimlik Bilgileri

Bağımlı Değişkenler		f	%
Cinsiyet	Kadın	182	57,4
	Erkek	135	42,6
	Toplam	317	100
Meslek grupları	Bir kurumda işçi	76	24
	Esnaf/tüccar	20	6,3
	Devlet memuru	40	12,5
	Çiftçi	1	0,3
	Serbest meslek	33	10,7
	Gündelik işçi	12	3,7
	Ev hanımı	135	42,5
Aylık gelir	600 TL ve altı	120	37,9
	600-1200 TL	150	47,3
	1200-2000 TL	41	12,9
	2000 TL ve üstü	6	1,9
Yaş grupları	20-30 yaş	32	10,1
	31-40 yaş	185	58,4
	41-50 yaş	93	29,3
	51 yaş üstü	7	2,2
Öğretim durumu	Okur-yazar değil	1	0,3
	İlköğretim	168	53
	Ortaöğretim kurumu (Lise ve dengi)	121	38,2
	Ön lisans	19	6
	Lisans	8	2,5

Tablo 2'deki verilere göre öğrenci velilerinin % 57,4'ünü kadınların oluşturduğu, meslek grupları içinde de % 42,5'lik oranla ev hanımlarının çoğunlukta olduğu görülmektedir. Bu durum ev hanımlarının çocuklarıyla daha ilgili oldukları şeklinde yorumlanabilir. Velilerin aylık gelirlerinin düşük olduğu özel-

likle % 47,3 oranıyla 600-1200 TL arasında yoğunlaştıkları tespit edilmiştir. Velilerin yaş gruplarındaki dağılımda da % 58,4'lük oranla 31-40 yaş arasında toplandıkları, % 29,3 oranıyla 41-50 yaş arası grubun da azımsanmayacak sayıda olduğu görülmektedir. Velilerin öğrenim durumunun ise % 53'lük oranla ilköğretim ve % 38,2'lik oranla ortaöğretim grubunda yoğunlaştığı anlaşılmaktadır. Elde edilen verilere göre velilerin sosyo-ekonomik düzeyleri ile öğrenim durumlarının üst grupta yer almadığı; bu durumun değerlerin tercih edilmesinde etkili olacağı ve sonuçların bu örneklem için geçerli olabileceği söylenebilir.

Tablo 3
Velilerin ilk iki sırada önem verdiği değerler ve frekansları

1. sıradaki ilk 10 değer	f	%	2. sıradaki ilk 10 değer	f	%
Aile birliğine önem verme	104	32,8	Bayrağa ve İstiklâl Marşı'na saygı	52	16,4
Bayrağa ve İstiklâl Marşı'na saygı	28	8,8	Çalışkanlık	32	10,1
Bir şeyi başarma arzusu	19	6	Aile birliğine önem verme	23	7,3
Cesaret	19	6	Cesaret	21	6,6
Çalışkanlık	18	5,7	Doğruluk	20	6,3
Dürüstlük	17	5,4	Bir şeyi başarma arzusu	18	5,7
Saygı	8	2,5	Dürüstlük	14	4,4
Sağlıklı olmaya önem verme, Affedici olma	7	2,2	Affedici olma	12	3,8
Sorumluluk, Bağımsızlık	7	2,2	Saygı	11	3,5
Akademik dürüstlük	7	2,2	Vatanseverlik	9	2,8

Tablo 3'deki verilerden velilerin birinci önem sırasında en çok *aile birliğine önem verme* değerinin olması velilerin aile müessesini önemsedikleri sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Çünkü velilerin % 32,8'i bu değeri ilk sıraya yazmıştır. Aynı sırada önem verilen diğer değerler dikkate alındığında *bayrağa ve İstiklâl Marşı'na saygı, başarma arzusu, cesaret, çalışkanlık, dürüstlük, saygı, sorumluluk* gibi geleneksel, millî ve ahlakî değerlere aileler tarafından daha çok önem verildiği anlaşılmaktadır. Bunun yanı sıra başarılı bir birey olmak için sahip olunması gereken *bir şeyi başarma arzusu, çalışkanlık* gibi bazı değerlerin de ilk sırada yer alması ailelerin çocuklarının başarılı olmasını önemsediklerini göstermektedir. İkinci önem sırasında yer alan değerler de birinci önem sırasındaki değerlerle benzerlik göstermektedir. İkinci önem sırasında % 16,4 oranıyla en çok tercih edilen değer *Bayrağa ve İstiklâl Marşı'na saygı*dır. Birinci önem sırasında yer almamasına rağmen bu sıralamada *vatanseverlik* değerinin yer alması da dikkat çekicidir.

Tablo 4
Velilerin 3 ve 4. sırada önem verdiği değerler ve frekansları

3. sıradaki ilk 10 değer	f	%	4. sıradaki ilk 10 değer	f	%
Çalışkanlık	38	38	Dürüstlük	35	11
Doğruluk	27	27	Çalışkanlık	29	9,1
Dürüstlük	23	23	Doğruluk	25	7,9
Bir şeyi başarma arzusu	22	22	Cesaret	16	5
Bayrağa ve İstiklâl Marşı'na saygı	18	18	Duygu ve düşüncelere saygı	12	3,8
Aile birliğine önem verme	13	13	Sorumluluk	12	3,8
Güvenirlilik	9	9	Güvenirlilik	11	3,5
Sorumluluk	9	9	Hoşgörü	10	3,2
Hoşgörü	8	8	Bir şeyi başarma arzusu	10	3,2
Kendini kontrol etme, saygı	8	8	Dayanışma, Özgüven	9	2,8

Tablo 4'deki verilere göre üçüncü önem sırasında % 12 ile en çok *çalışkanlık* değeri ile % 8,5'lik oranla *doğruluk* ve % 7,3'lük oranla *dürüstlük* gibi değerlerin tercih edilmesinde başarılı olmanın ve ahlakî değerlerin ön plana çıktığı tespit edilmiştir. Dördüncü önem sırasında da % 11 ile en çok önem verilen değer *dürüstlük* olduğu anlaşılmaktadır. Tablodaki üçüncü ve dördüncü önem sıralamalarında ilk üç sırada *çalışkanlık*, *dürüstlük* ve *doğruluk* gibi değerlerin yer alması dikkat çekmektedir. Birinci ve ikinci önem sırasında olmamasına rağmen *güvenirlilik*, *hoşgörü*, *kendini kontrol etme*, *duygu ve düşüncelere saygılı olma* gibi değerler de üçüncü ve dördüncü sıralamada yer almaktadır.

Tablo 5
Velilerin 5 ve 6. sırada önem verdiği değerler ve frekansları

5. sıradaki ilk 10 değer	f	%	6. sıradaki ilk 10 değer	f	%
Dürüstlük	38	12	Dürüstlük	19	6
Doğruluk	17	5,4	İyilikseverlik	17	5,4
Güvenirlilik	16	5	Çalışkanlık	15	4,7
Hak ve özgürlüklere saygı	15	4,7	Sorumluluk	14	4,4
Çalışkanlık	15	4,7	Merhamet	13	4,1
Hoşgörü	14	4,4	Özgüven	13	4,1
Saygı	14	4,4	Saygı	13	4,1
Özgüven	12	3,8	Güvenirlilik	12	3,8
Vatanseverlik	11	3,5	Bir şeyi başarma arzusu	10	3,2
İyilikseverlik, aile birliğine önem verme	9	2,8	Vatanseverlik	10	3,2

Tablo 5'deki verilere göre ilk dört önem sırasındaki değerler gibi beşinci ve altıncı önem sıralarındaki değerlerin de birbiriyle benzerlik gösterdiği anlaşı-

maktadır. Beşinci önem sırasında %12 oranı ile en çok önem verilen değer *dürüstlük* olduğu görülmektedir. Önceki önem sıralarında olmamasına rağmen bu sıralamada *hak ve özgürlüklere saygı*, *özgüven*, *iyilikseverlik* değerlerinin de frekansları düşük olsa da sıralamaya girdiği tespit edilmiştir. Altıncı önem sırasında en çok önem verilen değer % 6 oranı ile *dürüstlük* olduğu, *iyilikseverlik* değerinin de en çok önem verilen değerlerden olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 6
Velilerin 7 ve 8. sırada önem verdiği değerler ve frekansları

7. sıradaki ilk 10 değer	f	%	8. sıradaki ilk 10 değer	f	%
Vatanseverlik	26	8,2	Sorumluluk	22	6,9
Özgüven	17	5,4	Temizlik	21	6,6
Saygı	16	5	Sağlıklı olmaya önem verme	20	6,3
Sorumluluk	15	4,7	Özgüven	18	5,7
Yardımseverlik	15	4,7	Saygı	16	5
Temizlik	14	4,4	Türk büyüklerine saygılı olma	14	4,4
Kendini kontrol etme	14	4,4	Vatanseverlik	14	4,4
Olgunluk	13	4,1	Yardımseverlik	13	4,1
Kendine saygı	12	3,8	Çalışkanlık	10	3,2
Sağlıklı olmaya önem verme	12	3,8	Sorumlu vatandaşlık, hoşgörü	9	2,8

Tablo 6'daki verilere göre yedinci önem sırasında % 8,2 ile *vatanseverlik* değerinin, sekizinci önem sırasında ise % 6,9 ile *sorumluluk* değerlerinin en çok önem verilen değerler olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca önceki sıralamalarda yer almamasına rağmen yedinci sıralamada *temizlik*, *olgunluk* ve *yardımseverlik* değerlerinin, sekizinci önem sırasında ise *Türk büyüklerine saygılı olma* ve *sorumlu vatandaşlık* değerlerinin düşük frekansta olsa da yer aldığı görülmektedir.

Tablo 7
Velilerin 9 ve 10. sırada önem verdiği değerler ve frekansları

9. sıradaki ilk 10 değer	f	%	10. sıradaki ilk 10 değer	f	%
Vatanseverlik	22	6,9	Yardımseverlik	40	12,6
Sorumluluk	22	6,9	Vatanseverlik	33	10,4
Temizlik	19	6	Temizlik	21	6,6
Sağlıklı olmaya önem verme	16	5	Sorumluluk	18	5,7
Saygı	16	5	Sağlıklı olmaya önem verme	14	4,4
Türk büyüklerine saygılı olma	16	5	Saygı	13	4,1
Dürüstlük	15	4,7	Dürüstlük	10	3,2
Yardımseverlik	12	3,8	Şefkat	8	2,5
Özgüven	12	3,8	Cesaret	8	2,5
Aile birliğine önem verme	10	3,2	Hak ve özgürlüklere saygı	8	2,5

Tablo 7’deki verilere göre dokuzuncu önem sırasında % 6,9 ile en çok önem verilen değer *vatanseverlik*, onuncu önem sırasında ise %12,6 ile *yardımseverlik* olduğu görülmektedir. Özellikle *yardımseverlik* ve *vatanseverlik* değerlerinin alt sıralamalarda çok tercih edilmesi dikkat çekicidir. Onuncu sıralamada ise önceki sıralamalarda yer almamasına rağmen *şefkat* değerinin yer aldığı tespit edilmiştir.

İlk on önem sırasında velilerin ön plana çıkarttığı değerler dikkate alındığında velilerin “*aile birliğine önem verme, İstiklal Marşı ve Bayrağa saygı, doğruluk, dürüstlük, çalışkanlık ve bir şeyi başarma arzusuna sahip olma*” gibi değerlere daha çok öncelik verdikleri anlaşılmaktadır. Daha sonra ise “*sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik, temizlik*” gibi Türk Milletinin geçmişten günümüze taşıdığı geleneksel, millî ve ahlakî değerlere önem verdikleri anlaşılmaktadır. Ancak velilerin belirtmesine rağmen yeterli frekansa sahip olmadığı için ilk 10 önem sırasında yer alamayan değerler de vardır. Anket teki değer listesinde yer alan değerlerin genel olarak tercih edilme sayı ve oranlarında şu sonuçlar ortaya çıkmıştır tablo 8’de görüşme formunda yer alan değerler alfabetik sırayla verilmiştir. Bunlar içerisinde Sosyal Bilgiler Ders Programında doğrudan verilmesi gereken değerler * işaretiyle verilmiştir.

Tablo 8
Görüşme formundaki değerler ve tercih edilme sayıları

No	Değerler	f	%	No	Değerler	f	%
1	Aile birliğine önem verme*	186	58,7	29	İç huzuru/uyumu	28	8,8
2	Affedici olma	37	11,7	30	İtaatkarlık	14	4,4
3	Akademik dürüstlük*	22	6,9	31	İyilikseverlik	56	17,7
4	Bağımsızlık*	21	6,6	32	Kendine saygı	50	15,8
5	Barış*	28	8,8	33	Kendini kontrol etme	65	20,5
6	Bayrağa, İstiklâl Marşı’na saygı*	147	46,3	34	Kültürel mirasa duyarlılık*	16	5
7	Bilgelik	30	9,5	35	Mantıklılık	43	13,6
8	Bilimsellik*	19	6	36	Merhamet	46	14,5
9	Bir şeyi başarma arzusu	107	33,8	37	Misafirperverlik*	14	4,4
10	Cesaret	112	35,3	38	Mutluluk	31	9,8
11	Çağdaşlaşma	20	6,3	39	Neşelilik	16	5
12	Çalışkanlık*	178	56,1	40	Nezaket	22	6,9
13	Çevre bilinci	19	6	41	Olgunluk	43	13,6

Tablo 8'in devamı

14	Dayanışma*	38	12	42	Özgürlük ve bağımsızlık	28	8,8
15	Doğruluk	124	39,1	43	Özgüven	100	31,5
16	Başkalarına ilgili olma	17	5,4	44	Rahat bir yaşam	22	6,9
17	Doğa sevgisi*	20	6,3	45	Sağlıklı olmaya önem verme*	89	28,1
18	Doğal çevreye duyarlılık*	23	7,3	46	Saygı	122	38,5
19	Duygu ve düşüncelere saygı*	42	13,2	47	Sevecenlik	6	1,9
20	Duyarlılık	22	6,9	48	Sorumluluk*	132	41,6
21	Dürüstlük*	184	58	49	Sorumlu vatandaşlık	44	13,9
22	Estetik*	2	0,6	50	Şefkat	32	10,1
23	Eşitlik	29	9,1	51	Tarihsel mirasa duyarlılık*	16	5
24	Güçlü hayal gücü	30	9,5	52	Temizlik*	101	31,9
25	Farklılıklara saygı*	16	5	53	Toplumsal olaylara ilgili olma	33	10,4
26	Güvenirlilik	78	24,6	54	Türk büyüklerine saygılı olma*	50	15,8
27	Hak ve özgürlüklere saygı*	71	22,4	55	Vatanseverlik*	143	45,1
28	Hoşgörü*	77	24,3	56	Yardımseverlik*	112	35,3

* Bu değerler 4-7.sınıf Sosyal Bilgiler ders programında doğrudan verilmesi gereken değerlerdir.

Tablo 8'deki verilere göre veliler tarafından en çok önem verilen değerler şu şekilde sıralanmıştır: *i.* Aile birliğine önem verme *ii.* Sorumluluk *iii.* Dürüstlük *iv.* Doğruluk *v.* Çalışkanlık *vi.* Saygı *vii.* Bayrağa ve İstiklal Marşına saygı *viii.* Yardımseverlik *ix.* Vatanseverlik *x.* Cesaret

Çevre, tarih ve kültürel alanlarla ilgili değerlerin çok fazla tercih edilmediğinin gözlemlendiği değerlerin - *bilimsellik, doğal çevreye duyarlılık, tarihi ve kültürel eserlere duyarlılık, toplumsal olaylara ilgili olma ve misafirperverlik gibi*- sosyal bilgiler programında yer alan değerlerden bazıları olması dikkat çekmektedir. Bu değerlerin çok fazla tercih edilmemesinde velilerin bu değerlerin yakın çevresindeki kişilerce kazanıldığı ve bu değerlerin eksikliğini hissetmedikleri veya bu değerleri diğerlerinden daha az önemsedikleri şeklinde düşünülebilir. Ayrıca bu durumun ortaya çıkmasında velilerin sosyo-ekonomik ve eğitim düzeylerinin de etkili olduğu sonucuna varılabilir.

En çok önem verilen değerlerden koyu renkli olan yedi değer Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında (4-7.sınıflar) doğrudan verilecek değerler arasında yer alması programa seçilen değerlerin velilerce de büyük oranda kabul edildiğini göstermektedir. Ancak “*estetik, tarihsel ve kültürel mirasa duyarlılık*” gibi değerlerin velilerin % 2’sinden daha azının tercih etmiş olması da dikkate alınmalıdır. Güngör’ün yaptığı araştırmada da estetik değerın tercih sırasında son-dan ikinci sırada çıkması bu bulguları desteklemektedir. Ayrıca Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında (4-7.sınıflar) doğrudan verilecek değerler içinde yer almayan “*saygı*” değerinin programda farklı başlıklar altında yer alması da bu değerin tespitinin doğruluğunu göstermektedir.

Anketin son bölümünde velilerin değerler eğitimiyle ilgili görüşlerini yazabi-lecekleri bölüme 317 veliden 78’i görüş yazmıştır. Ancak bunlardan 63’ü okul ile ilgili isteklerinin yanı sıra yine çocuklarında olmasını arzuladıkları *çalışkanlık, saygılı olma, bayrağa ve İstiklal Marşına saygılı olma, vatanseverlik, iyi insan olma, etkin vatandaş olma, sorumluluk, başarılı olma, yardımseverlik* gibi değerleri yazmışlardır. Görüş yazan bir velinin “*Değerler eğitimi derken ne anlatılmak isteniyor, öncelikle bunu insanlara anlatmak gerek ki daha sonra fikir sorarsınız?*” cevabı ailelerin de değer eğitime ihtiyacı olduğunu göstermektedir. Zaten 317 veliden yalnızca 15’inin değer eğitimiyle ilgili görüş bildir-mesi de bu öneriyi desteklemektedir. Görüş belirten velilerden 27’si tablodaki tüm değerlerin çocuklarında olmasını istediklerini dile getirmiştir. Bazı veli-lerin ise “*Bu değerleri çocuğa kazandırmak bizim elimizde. Bunu da zamanla yaşatarak ve anlatarak o çocuğa kazandırmalıyız*”. “*Değerler konusunda ço-cuklarımızın daha çok bilgilendirilmesini ve çok sayıda etkinlikle öğrenmelerini isterim.*” ifadeleriyle değer eğitiminde kullanılan geleneksel bir yöntem olan değer telkininin uygulanmasını istedikleri anlaşılmaktadır. “*Değerlerin hepsi-nin çocuğumda olmasını istiyorum. Bunun için de öğretmenlerimizle birlikte yapacağımız düzgün bir eğitimle bunun olacağına inanıyorum.*”, “*...öğret-menlere güveniyorum.*”, “*...tabii ki bu değerleri biz veliler de en güzel şekilde çocuklarımıza verebilmeli ve onların bu değerleri en doğru şekilde almalarını sağlamalıyız.*” ve “*...öğretmenlerden fedakârlık bekliyoruz.*” ifadelerinden de anlaşılacağı üzere bazı veliler değer eğitimini okul ve ailenin birlikte yapması gerektiğini belirtirken bazıları da sorumluluğu okula bırakmaktadır. “*Bu tür aktivitelerde velilerin de önerilerinin alınmasına sevindim*”, “*...Çok iyi bir dü-şünce olmuş. Hem ailelerin tanınmasına hem de aile içinde çocuk için düşünül-en sıfatların ne olduğunun öğrenilmesine katkı sağlamaktadır.*” görüşleri de ailelerin bu tür çalışmalarda yer almak istediklerini göstermektedir. “*Adam gibi*

adam olması için dinî ve millî değerlere önem veren eğitim ve öğretim sistemi benimsenmelidir.” görüşüyle bir öğrenci velisi değerler eğitimiyle ilgili bir yol haritası dahi çizmiştir. “Çocuğumun dört dörtlük olmasını ben de isterim. Fakat hayat şartlarının zorlukları, ekonomik zorluklar, maddi ve manevi sıkıntılar biz büyüklerin nasıl psikolojik dengemizi bozuyorsa bundan çocuklarımız da çok etkileniyor. Agresif, hırçın, doyumsuz, dağınık, dengesiz olmaktadırlar. Bizler ebeveynler olarak çocuklarımızı bu sıkıntılarımızdan uzak tutmalıyız. Onlarla fazlasıyla ilgilenip, dinlemeli ve sevmeliyiz. Günde bir kez olsun onları öpüp başlarını okşamalıyız. Sanırım biraz olsun çocuklarımıza faydalı olup onların gelecekte iyi bir birey olmasına yardımcı oluruz.” görüşünü yazan velimiz değer eğitiminin ülkemizde neden gerekli olduğu ve ailelerin bu eğitimde ne yapması gerektiği konusunda oldukça etkili bir görüş belirtmiştir. Değerler eğitimi alanında ailelere verilecek eğitim sonucu bu şekilde düşünen velilerin sayısı artarsa ülkemizde değerler eğitimi daha başarılı bir performans gösterebilir.

Sonuç ve Öneriler

Yapılan çalışmada Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında (4-7.sınıflar) doğrudan verilmesi gereken değerlerle velilerin tercih ettiği değerlerin genel olarak örtüştüğü tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra *doğruluk ve cesaret* gibi programda yer almayan değerlerin de veliler tarafından önemli değerler arasında yer aldığı tespit edilmiştir. Önem sırasına göre yapılan tercihlerde milli, geleneksel ve ahlakî değerlerin ön plana çıktığı, demokratik ve çevreyle ilgili değerlerin ise velilerce yeterince tercih edilmediği gözlenmiştir. Bu durumun ortaya çıkmasında ailelerin sosyo-ekonomik durumlarının ve öğrenim düzeylerinin etkili olduğu varsayılabilir. Velilerden tabloda yer almayan ancak kendilerinin olmasını istedikleri değerleri de yazabilecekleri belirtildiği halde yalnızca 2 değer (bencil olmama, adaletli olma) belirtilmiş olması bu tür çalışmalarda değer tablosunun çok geniş tutulması gerektiği sonucunu ortaya çıkarmıştır. Ayrıca çoğunluğu alt sosyo ekonomik düzeye mensup araştırma grubundaki velilerden sosyal bilgiler dersi değerlerinden “adil olma” değerine listede yer almamasına rağmen sadece bir kişinin değer sıralamasında yer verdiği tespit edilmiştir. Bu durum da bu tür çalışmalarda velilerin kendilerine sunulan değer listesinden etkilendiği, kendi görüşlerinin araştırmacı tarafından denekleri yönlendirmeye ve etkilemeye açık olduğu şeklinde yorumlanabilir. Türk toplumunda önemli bir düzeyde benimsenen *misafirperverlik ve dayanışma* değerlerinin çok az sayıda tercih edilmesi de yine bu değerlerin ailelerce önemsenmediği sonucunu ortaya

çıkarmaktadır. Ayrıca önem sırasına göre sıralamada bazı velilerin tablodaki alfabetik sıralamaya göre değerleri sıralamış olabilecekleri de dikkate alınmalıdır. Bu nedenle en çok tercih edilen değerlerin gösterildiği *Tablo 8 Görüşme Formundaki Değerler ve Tercih Edilme Sayıları* araştırmalarda dikkate alınmalıdır.

Dünyada ve Türkiye’de 1997 yılında yapılan Dünya Değerler Araştırmasında çocukların evde kazanmaları gereken 12 değer tespit edilmiş ve bu değerlerden Türk toplumunda en çok benimsenen dört tanesi ise şunlar olmuştur (Esmer, 1999:119): *i.* Dindarlık % 35 *ii.* Azim ve sebat % 28 *iii.* Tutumluluk % 26 *iv.* İtaatkârlık % 12 .

Bu sonuçlar ile yaptığımız araştırmadaki sonuçlar karşılaştırıldığında benzer sonuçların çıktığı söylenemez. Örneğin her iki formda da yer alan “itaatkârlık” değerinin Esmer’in yaptığı araştırmada 4.sırada yer almasına karşılık yaptığımız araştırmada % 4,4’lük bir oranda tercih edilmesi anlamlıdır. Bu durum bizi değer araştırmalarının sonuç ve yorumlarının araştırma grubunun veya örneklemin seçildiği yer ile sınırlandırılması gerektiği ya da çok geniş bir alanda seçilmesi gerektiği sonucuna ulaştırmaktadır.

Değer tercihlerinin millet ve toplumlararası farklılıklar gösterdiği bilinmektedir. Bu nedenle çocuklarımıza uygulanacak değer eğitimi çalışmalarında bu tür çalışmaların yaygınlaştırılarak daha fazla veri elde edilmesi gerekmektedir. Örneğin değerlerle ilgili Endonezya ve Avustralyalıların görüşlerinin alındığı çalışmada *aile bağlarının önemli olması* değerinde Endonezyalılar 10 üzerinde 8 önem derecesi belirtirken Avustralyalılar 3 önem derecesinde görüş belirtmişlerdir (Global Learning Centre,2005:2).

Okullarımızda okutulmakta olan derslerimizde ve okul kültüründe çocuklarımıza kazandırılması gereken bu değerlerin tespitinde bu tür çalışmaların daha geniş evren ve daha çok sayıda kişiye ulaşarak yaygınlaştırılması gerekmektedir. Elde edilecek sonuçlar ülkemizde geleceğimizin garantisi çocuklarımızın daha iyi ve nitelikli insanlar olmasına katkı sağlayacaktır. Bu nedenle programlardaki yenileşme çalışmalarında eğitimde her zaman dile getirilen okul-aile-çevre işbirliği için ailelerin de görüşleri alınmalıdır. Özellikle değer eğitimi ile ilgili olarak yalnızca öğretmenler değil ailelerin de bilgilendirilmesi çalışmaları yapılmalıdır. Bu çalışmalar sonucu ders programlarındaki değerlerin seçimi, değer sınıflama çalışmalarına göre olmaktan ziyade milletimize ve kültürümüze özgü değerlerin seçilmesi ve onların geliştirilmesi yoluyla olmalıdır. Örneğin 1996 Ağustos ayında New York’ta UNICEF merkez büro çalışanlarından 12

eğitimcinin yaptığı toplantıda çocukların ihtiyaçları ve onların daha mutlu ve uzun bir hayata hazırlanması için LVEP (Yaşayan Değerler Eğitimi Programı) yapılmıştır. Burada tespit edilen her bir değer için bir ünite oluşturulmuştur. Bu değerlerden de özellikle “barış ve saygı” üniteleriyle başlanması tavsiye edilmiştir (Tillman, 2000:XII-1).

Velilerin yazdıkları görüşler dikkat alındığında ise gerek değerler eğitiminin önemi gerekse değer eğitimi yöntem ve metotları öncelikle uygulamalı tanıtımlarla ailelere verilmelidir. Milli Eğitim Bakanlığı uzmanları yapılacak çalışmalarla elde edilecek toplumun geniş katılımı değer tercihi listesini dikkate aldığına ülkemiz için daha faydalı değer eğitimi uygulamaları yapılabilecektir.

Kaynakça

- Akbaş, O. (2008). Sosyal bilgilerde değerler ve öğretimi. A.Öcal., B.Tay (Ed.), *Özel Öğretim Yöntemleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi* içinde (335-360), Ankara: Pegem Yayınları.
- Avcı, N. (2007). Üniversite gençliğinin bireysel ve toplumsal değerlere ilgi ve bakışı. R. Kaymakcan. vd. (Ed.), *Değerler ve Eğitimi* içinde (819-851) İstanbul: Dem Yayınları.
- Baloğlu, M., & Balgalmış, E. (2005). İlköğretim ve ortaöğretim yöneticilerinin öz-değerlerinin betimlenmesi: Tokat ili örneği. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 3(10), 19-31.
- Beil, B. (2003). *İyi çocuk, zor çocuk*. (çev: C. Yorulmaz). Ankara: Arkadaş Yayınları.
- De Ruyter, D.J. (2002). The right to meaningful education: The role of values and beliefs. *Journal of Beliefs & Values*, 23(1), 33-43.
- Esmer, Y. (1999). *Devrim, evrim, statüko: Türkiye sosyal, siyasal, ekonomik değerler*. İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı Yayınları.
- Global Learning Centre (2005). *Values Education: Information and activity ideas for teachers*. Bristone. www.uq.net.au/zzglcent/glc_values_ed internet adresinden 08/10/2005 tarihinde alınmıştır.

- Güngör, E.(1993). *Değerler psikolojisi*. Amsterdam: Hollanda Türk Akademisyenler Birliği Vakfı Yayınları.
- Hökelekli, H., & Gündüz, T. (2007). Üstün yetenekli çocukların değer yönelimleri ve eğitimleri. R. Kaymakcan. vd. (Ed.), *Değerler ve Eğitimi* içinde (371-396). İstanbul: Dem Yayınları.
- Kaptan, S. (1998). *Bilimsel araştırma ve istatistik teknikleri*. Ankara: Tekışık Ofset.
- Karasar, N. (2002). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Köylü, M. (2007). Küresel bağlamda değerler eğitime duyulan ihtiyaç. R. Kaymakcan vd. (Ed.), *Değerler ve Eğitimi* içinde (387-311). İstanbul: Dem Yayınları.
- M.E.B. (2004) 4-5. sınıf sosyal bilgiler öğretimi programı. Ankara: Milli Eğitim Yayınevi.
- Mehmedoğlu, A.U. (2007). Üniversite öğrencilerinin değer yönelimleri ve dindarlık. R. Kaymakcan. vd. (Ed), *Değerler ve Eğitimi*, içinde (799-817). İstanbul: Dem Yayınları.
- Ryan, K., & Bohlin, K. (1999). *Building character in schools*. San Francisco: Jossey-Bass Publishers.
- Rokeach, M, (1973), *The nature of human values*. New York: The Free Press.
- Stanley, W.B. (1983). Training teachers to deal with values education: A critical look at social studies methods texts. *Social Studies*, 74, 242-246.
- Tillman, D. (2000). *Living values activities for young adults*. Florida: Health Communications Inc.
- Titus, D. N. (1994). *Values education in American secondary schools*. Kutztown University Education Conference. Eric No: ED 381423.
- Ziebert, H.G. (2007). Çokkültürlü bir toplumda değerler eğitimi modelleri. R. Kaymakcan vd. (Ed.), *Değerler ve Eğitimi* içinde (799-817). İstanbul: Dem Yayınları.

Values That Parents of the Primary Pupils Demand to be Educated in School

Süleyman Yiğittir*

Abstract- Values Education, that is considerably influential today in the area of education, is applied not only in schools but also in family. As it is known, family is the first place to apply value education. In order not to cause value conflict, the values gained at home should be in harmony with those gained at school. In the event that it is achieved, success rate of value education will increase. Therefore, it is of vital importance to determine the behaviors that families expect of their children. For this purpose a questionnaire was applied to the parents by taking into consideration the values frame of the Social Studies Courses Instruction Curricula from 4th to 7th grades. Ten values items favoured by parents were listed in the questionnaire.

The work, designed in Survey method, was conducted on a research group consists of 317 mothers/fathers of the pupils in Ankara Altındağ Atatürk Primary School. The research results show that the families mostly prioritize the national, traditional and moral values such as unity of family, respect to national flag and march, industriousness, honesty, to be successful, correctness, courage, patriotism; that the social and economical conditions of the families may influence these preferences. It has been concluded that the set of values determined to be taught in social studies courses is compatible with the value preferences of the families.

Key Words- Value, Social studies, Value classification, Value prefer.

* Assist. Prof. Dr., Kahramanmaraş Sutcu Imam University Faculty of Education

Address for correspondence- Altındağ Atatürk İlköğretim Okulu – Ankara.

E-mail: suleymanyigitir@mynet.com.tr